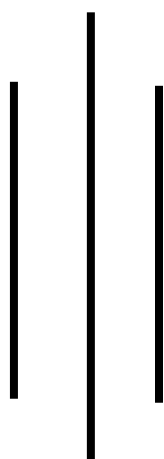

ऐन संख्या: ६

तातोपानी गाउँपालिकाको शिक्षा ऐन, २०७४

गाउँसभा बाट स्वीकृत मिति: २०७४/१२/२८

तातोपानी गाउँपालिका

जुम्ला

तातोपानी गाउँपालिकाको शिक्षा ऐन, २०७४

प्रमाणीकरण मिति: २०७४।१२।३०

प्रस्तावना

एक्काइसौ शताब्दीसग प्रतिस्पर्धा गर्नसक्ने जनशक्ति तयार गर्न संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक व्यवस्था अनुकूल तातोपानी गाउँपालिकाको जनताको सदाचार, शिष्टाचार, नैतिकता र मानवीय मूल्यको प्रवर्द्धन गरी तातोपानी गाउँपालिकाभित्र स्थापना हुने तथा स्थापना भई सञ्चालनमा रहेका विद्यालय तथा शैक्षिक निकायहरूको व्यवस्थापनमा सुधार गर्दै गुणस्तरयुक्त शिक्षाको विकास गर्न, विद्यालयमा शान्तीपूर्ण र बालमैत्री वातावरण निर्माण गर्न विद्यालयको भौतिक, आर्थिक, शैक्षिक एवं प्रशासनिक/व्यवस्थापकीय पक्षलाई सुदृढीकरण गरी गुणस्तरीय शिक्षा प्राप्त गर्न बान्छनीय भएकोले “नेपालको संविधान २०७२ को धारा २२१, अनुसूची ८ को सूची नं. ८” तथा “स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा १०२ बमोजिम तातोपानी गाउँपालिकाको गाउँसभाले यो ऐन बनाएको छ।

परिच्छेद- १

प्रारम्भ

१. संक्षिप्त नाम विस्तार र प्रारम्भ :

- (१) यस ऐनको नाम " तातोपानी गाउँपालिकाको शिक्षा ऐन, २०७४" रहेको छ।
- (२) यो ऐन तातोपानी गाउँ सभाले स्वीकृत गरेको मिति देखि लागू हुने छ।
- (३) यो ऐन तातोपानी गाउँपालिका भर लागू हुनेछ।

२. परिभाषा :

विषय वा प्रशंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा

क) “पुर्वप्राथमिक विद्यालय” भन्नाले चार वर्ष उमेर पूरा गरेका बालबालिकालाई एक वर्षको प्रारम्भिक बाल शिक्षा दिने विद्यालय सम्भन्नु पर्दछ।

(ख) “आधारभूत शिक्षा” भन्नाले प्रारम्भिक बालशिक्षा देखि कक्षा आठसम्म दिइने शिक्षा सम्भन्नु पर्छ।

(ग) “माध्यमिक शिक्षा” भन्नाले कक्षा नौ देखि कक्षा बाह्रसम्म दिइने शिक्षा सम्भन्नु पर्छ।

- (घ) “कार्यपालिका” भन्नाले तातोपानी गाउँपालिकाको गाउँ कार्यपालिकालाई सम्झनु पर्छ ।
- (ङ) “कोष” भन्नाले विद्यालय संचालनका लागि खडा गरिएको संचित कोषलाई सम्झनु पर्छ ।
- (च) “गाउँपालिका” भन्नाले तातोपानी गाउँ कार्यपालिकालाई सम्झनुपर्छ ।
- (छ) “गाउँ सभा” भन्नाले तातोपानी गाउँ पालिकाको गाउँ सभालाई सम्झनुपर्छ ।
- (ज) “प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत” भन्नाले गाउँपालिकाको प्रमुख कार्यकारी अधिकृतलाई सम्झनु पर्छ ।
- (झ) “प्रारम्भिक बाल शिक्षा तथा विकास केन्द्र” भन्नाले चार वर्ष उमेर पूरा गरेका बालबालिकाको लागि खोलिएको प्रारम्भिक बाल शिक्षा तथा विकास केन्द्र सम्झनु पर्छ ।
- (ञ) “आधारभूत विद्यालय” भन्नाले प्रारम्भिक बाल शिक्षा देखि कक्षा आठसम्म अध्यापन गराइने विद्यालय सम्झनु पर्छ ।
- (ट) “माध्यमिक विद्यालय” भन्नाले कक्षा नौ देखि कक्षा बाह्रसम्म अध्यापन गराइने विद्यालय सम्झनुपर्छ ।
- (ठ) “विद्यालय ” भन्नाले आधारभूत र माध्यमिक दुवै विद्यालय सम्झनु पर्छ ।
- (ड) “प्राविधिक तथा ब्यावसायिक शिक्षा” भन्नाले प्राविधिक ज्ञान, सीप तथा विषयवस्तुमा आधारित प्रविधि र व्यवसाय उन्मुख शिक्षा प्रदान गर्न कक्षा नौ देखि कक्षा बाह्रसम्म अध्यापन गराइने शिक्षालाई सम्झनु पर्छ ।
- (ढ) “सामुदायिक विद्यालय” भन्नाले नेपाल सरकारबाट नियमित रूपमा अनुदान पाउने गरी समुदायको पहलमा स्थापना भई अनुमति वा स्वीकृति प्राप्त विद्यालय सम्झनु पर्छ ।
- (ण) “व्यवस्थापन समिति” भन्नाले परिच्छेद ५ दफा ९ बमोजिम गठन हुने विद्यालय व्यवस्थापन समिति सम्झनु पर्छ ।
- (त) “शिक्षा अधिकृत” भन्नाले गाउँपालिकाको शिक्षा शाखाको प्रमुख वा सो प्रमुखको कामकाज गर्न तोकिएको कर्मचारीलाई सम्झनु पर्छ ।
- (थ) “शिक्षा शाखा” भन्नाले गाउँपालिकामा रहेको शिक्षा हेर्ने विभाग/महाशाखा/शाखा वा ईकाईलाई सम्झनु पर्छ ।
- (द) “शैक्षिक गुठी” भन्नाले विद्यालय सञ्चालन गर्नको लागि कुनै व्यक्तिले नाफा नलिने उद्देश्यले स्थापना गरेको सार्वजनिक वा निजी गुठी सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद- २

उद्देश्यहरू र नीतिहरू

३ उद्देश्य तथा नीतिहरू

- क) उद्देश्यहरू : राज्यको मूल कानूनद्वारा निर्देशित सिद्धान्तलाई अवलम्बन गर्दै शिक्षालाई वैज्ञानिक, प्राविधिक, व्यवसायिक, सीपमूलक,रोजगारमूलक एवम् जनमुखी बनाउदै सक्षम, प्रतिस्पर्धी, नैतिकवान एवम् राष्ट्रिय हितप्रति समर्पित जनशक्ति तयार गर्ने र सोको नियमन गर्ने उद्देश्य रहेको छ ।
- ख) नीतिहरू : १. विद्यार्थीको सम्पूर्ण व्यक्तित्व विकासलाई ध्यानमा राखी तल्ला तहका कक्षा शिक्षाको गुणस्तर वृद्धिमा जोड दिदै आधारभूत र माध्यमिक शिक्षालाई सहज, गुणस्तरीय र पहुँच योग्य बनाउदै लगिनेछ ।
२. स्थानीय तहमा पाठ्यसामग्रीको सहज उपलब्धता, नवीनतम ज्ञान, खोज, सीप र प्रविधिको खोज अनुसन्धान गरी तिनको संरक्षण सम्बर्द्धन एवम् विद्यार्थी केन्द्रित प्रयोगात्मक सिकाइ शैली एवम् व्यवहारिक शिक्षामा जोड दिई स्तरीकरण गरिने छ ।
३. विद्यालयको आधारभूत भौतिक संरचनाको मापदण्ड निर्धारण गरी नियमित मर्मत सम्भार, सरसफाइ र गुणास्तरीयता कायम राख्न अभिभावकको योगदान र सहभागिता प्रोत्साहन गरिने छ ।
४. आधारभूत तहका तल्ला कक्षाका शिक्षामा मातृभाषालाई जोड दिदै क्रमशः नेपाली र अंग्रेजी भाषाको दक्षता बढाउदै माथिल्ला तहमा गणित, विज्ञान र अंग्रेजी माध्यमबाट पढाउन प्रोत्साहन गरिने छ ।
५. दृष्टिविहिन, न्युन दृष्टियुक्त, पूर्ण दृष्टिविहिन, बहिरा, सुस्त श्रवण, अटिज्म, बौद्धिक अपांगता तथा श्रवणविहिन बालबालिकाको शिक्षाको लागि विशेष व्यवस्था गरिने छ ।
६. शैक्षिक दृष्टिले पछाडि पारिएका क्षेत्र र समुदायमा थप प्रयत्न गरिने छ ।
७. विद्यार्थीहरूलाई आफ्ना र अरुका परम्परागत संस्कृति, सीप श्रम र विविधताको सम्मान गर्ने मानसिकता प्रबर्द्धन गर्ने उद्देश्य हुनेछ ।
८. विद्यालयलाई लैङ्गीक र वातावरणमैत्री बनाउदै वृक्षारोपण, करेशावारी स्थापना र विकास गर्ने तर्फ जोड दिई विद्यार्थीलाई विश्व नागरिकका रूपमा जिम्मेवार बनाउने उद्देश्य रहने छ ।
९. शिक्षकहरूको कार्य दक्षता मूल्यांकनमा अभिभावकको संलग्नता बढाउदै लैजादै र अभिभावकहरूलाई विद्यालय प्रतिको कर्तव्य र उत्तरदायित्वको ज्ञान प्रदान गर्ने शिक्षामा जोड दिने तथा शिक्षक र अभिभावक दुवैलाई विद्यालयको गुणस्तर कायम राख्न जिम्मेवार बनाई उच्च कार्य प्रदर्शन गर्ने विद्यालयलाई पुरस्कृत गर्दै लगिने उद्देश्य हुनेछ ।

- १०) शिक्षालाई दलगत राजनीतिका नकारात्मक प्रभावबाट मुक्त राख्न प्रयत्न गरिने छ ।
- ११) अभिभावकले आफ्ना बालबालिकालाई आफ्नो पाइक पर्ने विद्यालयमा भर्ना गराई नियमित रूपमा पठन पाठन गर्ने वातावरण सिर्जना नगरेमा त्यस्ता अभिभावकलाई स्थानीय तहबाट पर्दान गरिने सेवा सुविधामा रोक लगाउन सकिने नेपाल कानून सुधार आयोगको विधायकमा व्यवस्था गरेको छ । यस किसिमको व्यवस्था तातोपानी गाउँपालिकाले पनि गर्न सक्नेछ ।
- १२) नेपाल कानून सुधार आयोगको सुझावमा २०८३ सालपछि आधारभूत शिक्षा प्राप्त नगरेका व्यक्तिलाई रोजगारीको अवसर, सस्थाको सेअर धनी सञ्चालक सदस्य हुन र पेशा वा व्यवसाय संचालन गर्न अनुमति पत्र प्राप्त गर्ने अधिकारबाट बन्चित गर्ने प्रावधान अगाडि सारिएको छ । यस नीतिलाई तातोपानी गाउँपालिकाले पनि अनुसरण गर्नेछ ।
- १३) आगामि पाँच वर्ष भित्र तातोपानी गाउँपालिका सेवा क्षेत्रभित्र एक घर एक स्नातकको अवधारण ल्याइनेछ ।
- १४) आगामी दुईवर्षभित्र तातोपानी गाउँपालिकामा कम्तिमा एक प्राविधिक शिक्षा अध्ययन गर्ने विद्यालयको अवधारणा ल्याइने उद्देश्य रहेको छ ।
- १५) आगामी एक वर्षभित्र तातोपानी गाउँपालिका क्षेत्रभित्र एक आवाशीय विद्यालय स्थापना गरी सञ्चालनमा ल्याइनेछ ।

परिच्छेद - ३

४. शिक्षाको प्रकार, विद्यालयको वर्गीकरण, अनुमती, स्वीकृती, समायोजन तथा नियमन

१. विद्यालयको तह २ प्रकारका हुनेछन् :

- (क) माध्यमिक तह : कक्षा ९ देखि १२ सम्म अध्यापन हुने
- (ख) आधारभूत तह : प्रारम्भिक बाल शिक्षा तथा विकास देखि कक्षा ८ सम्म अध्ययन अध्यापन हुनेछ ।

२. माध्यमिक शिक्षाको प्रकार: माध्यमिक तहको शिक्षामा देहायका प्रकारका हुनेछन्:-

- (क) साधारण माध्यमिक शिक्षा
- (ख) संस्कृत माध्यमिक शिक्षा
- (ग) प्राविधिक तथा व्यावसायिक माध्यमिक शिक्षा ।

३. शिक्षाको माध्यम:

- (१) विद्यालयमा शिक्षाको माध्यम नेपाली भाषा, अंग्रेजी भाषा वा दुवैभाषा हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि देहायको अवस्थामा विद्यालयमा शिक्षाको माध्यम देहाय बमोजिम हुन सक्नेछ :-

(क) आधारभूतअन्तर्गत कक्षा ५ सम्म मातृ भाषामा शिक्षा दिन सकिनेछ,

(ख) गैर नेपाली नागरिकले नेपालको विद्यालयमा अध्ययन गर्दा अनिवार्य नेपाली विषयको सट्टा अन्य कुनै भाषा विषय अध्ययन गर्नसक्नेछ,

(ग) भाषा विषयमा अध्ययन गराउँदा शिक्षाको माध्यम सोही भाषा हुनेछ,

४. विशेष शिक्षा, समावेशी शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, निरन्तर शिक्षा, दूर शिक्षा तथा खुला शिक्षा सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था :

गाउँपालिकाले आवश्यक पूर्वाधारको व्यवस्था गरी विशेष शिक्षा, समावेशी शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, निरन्तर शिक्षा, दूर शिक्षा तथा खुला शिक्षा सञ्चालनको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

५. विद्यालयको वर्गीकरण: विद्यालयको सम्पत्ति र स्रोत साधन लगानीका आधारमा निम्नानुसार वर्गीकरण गरिनेछ,

(क) सामुदायिक विद्यालय

(ख) संस्थागत विद्यालय

(ग) गुठी विद्यालय

(घ) साभेदारी । सहकारी विद्यालय

६. विद्यालय सञ्चालन गर्न अनुमति लिनुपर्ने:

(१) कुनै नेपाली नागरिक वा समुदायले सामुदायिक विद्यालय वा शैक्षिक गुठी अन्तर्गत संस्थागत विद्यालय खोल्न चाहेमा तोकिएको विवरण खुलाई वडा समितिको सिफारिस सहित गाउँपालिका प्रमुख समक्ष शैक्षिक सत्र शुरु हुनु भन्दा कम्तिमा दुई महिना अगाडि अनुमतिका लागि निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम पर्न आएको निवेदन उपर शिक्षा शाखाबाट १५ दिनभित्र स्थलगत निरीक्षण गरी आवश्यक जाँचबुझ गर्दा अनुसूची .....बमोजिमका मापदण्ड पूरा भई विद्यालय खोल्न अनुमति दिन मनासिब देखिएमा शिक्षा समितिको निर्णयबाट शैक्षिक सत्र शुरु हुनुभन्दा एक महिना अगाडि अनुमति दिन सकिनेछ ।

(३) यो दफा प्रारम्भ हुँदाका बखत कम्पनीको रूपमा सञ्चालनमा रहेका विद्यालयहरूले चाहेमा कम्पनी खारेज गरी शैक्षिक गुठी अन्तर्गत विद्यालय सञ्चालन गर्न गाउँपालिका प्रमुख समक्ष निवेदन दिन सक्नेछ ।

(४) प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम परिषद्द्वारा तर्जुमा गरिएको प्राविधिक तथा व्यवसायिक माध्यमिक शिक्षा (टि-एसइइ) सञ्चालनका लागि कुनै सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयले आवेदन गरेमा गाउँ शिक्षा समितिको सिफारिसमा अनुमति प्रदान गर्न सकिनेछ । तर अनुमति दिनु अघि परिषद्द्वारा तोकिएको मापदण्ड जाँचबुझ र एकिन गर्ने कार्य गाउँ शिक्षा समितिले गर्नुपर्ने छ ।

- (६) उपदफा (२), (३) वा (५) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि देहायका विद्यालयलाई शैक्षिक गुठीको रूपमा सञ्चालन गर्न पाउने गरी अनुमति वा स्वीकृति दिइनेछैन:-
- (क) सरकारी वा सार्वजनिक भवनमा सञ्चालन भएका विद्यालय,
- (ख) कुनै व्यक्ति वा संस्थाले विद्यालयको नाममा भवन वा जग्गा दानदातव्य दिएकोमा सो भवनमा वा त्यस्तो जग्गामा भवन बनाई सञ्चालन भएको विद्यालय ।
- (७) यस ऐन वा अन्य प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि शैक्षिक गुठी अन्तर्गत विद्यालय सञ्चालन गर्दा देहाय बमोजिम गर्नुपर्नेछ :-
- (क) शैक्षिक गुठी सञ्चालन गर्ने गुठी सञ्चालक (ट्रष्टी) सङ्गठित संस्थाको रूपमा हुनुपर्ने,
- (ख) शैक्षिक गुठी सञ्चालन गर्दा ट्रष्टीमा सार्वजनिक गुठी भए कम्तीमा पाँचजना र निजी गुठी भए कम्तीमा तीनजना सदस्य हुनुपर्ने,
- (ग) शैक्षिक गुठीको आय व्ययको लेखा तोकिए बमोजिम खडा गरी मान्यता प्राप्त लेखा परीक्षकबाट लेखापरीक्षण गराएको हुनुपर्ने,
- (घ) शैक्षिक गुठीको तत्काल कायम रहेका ट्रष्टीले आफ्नो जीवनकालमै वा शेषपछि गुठीयारको रूपमा कामगर्ने आफ्नो उत्तराधिकारी तोकन सक्ने छ । तर सार्वजनिक शैक्षिक गुठीको हकमा त्यस्तो उत्तराधिकारी तोकदा गाउँपालिकाको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।
- (८) कुनै सामाजिक, परोपकारी वा कल्याणकारी संस्थाले मुनाफा नलिने उद्देश्य राखी विद्यालय सञ्चालन गर्न चाहेमा गाउँपालिका प्रमुख समक्ष आवेदन दिनु पर्ने छ । गाउँ कार्यपालिकाबाट सो को स्वीकृति लिई शैक्षिक गुठी अन्तर्गत विद्यालय स्थापना र सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।
- (९) उपदफा (८) बमोजिम सञ्चालित विद्यालयले पालन गर्नु पर्ने शर्त तथा अन्य व्यवस्था गाउँ शिक्षा समितिले तोके बमोजिम हुनेछन् ।
- (१०) माथिका उपदफाहरूमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै विदेशी शिक्षण संस्थासँग सम्बन्धन गर्ने गरी कसैलाई पनि विद्यालय खोल्न अनुमति वा स्वीकृति दिइने छैन ।
- (११) साभेदारी विद्यालयको सञ्चालन गर्न सरकारी विद्यालयको पूर्वाधार उपयोग गरेर निजी लगानीकर्ताले विद्यालय सञ्चालन गर्न सक्नेछन् । गाउँपालिकाले आवश्यक ठानेमा आफू अन्तर्गतका कुनै विद्यालयलाई निश्चित शुल्क लिई गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्ने सर्तमा निश्चित अवधिका लागि साभेदारीमा सञ्चालन गर्न स्वीकृति प्रदान गर्न सक्नेछ । यस प्रयोजनका लागि गाउँपालिकाको शिक्षा शाखाले साभेदारीका सर्तहरू तयार गर्नेछ ।
- क) कुनैपनि सामुदायिक, संस्थागत तथा साभेदारी विद्यालय वा संस्थाले आवासीय सुविधा सहितको विद्यालय सञ्चालन गर्न चाहेमा आवश्यक भौतिक लगायतका पूर्वाधार तयार गरि गाउँ शिक्षा समितिमा पेश गर्नु पर्नेछ । गाउँ शिक्षा समितिको सिफारिसमा मापदण्ड पुरा भएका विद्यालय वा संस्थालाई कार्यविधि तयार गरि सो का आधारमा सञ्चालन गर्न अनुमति प्रदान गर्न सक्नेछ तथा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र

सञ्चालित सामुदायिक विद्यालयको सहभागितामा शैक्षिक गुणस्तर सुधारका लागि आवासीय विद्यालयको सञ्चालन र व्यवस्थापन गाउँपालिकाले समेत गर्न सक्नेछ ।

(१२) यस अधि दर्ता भएका विद्यालय सम्बन्धी व्यवस्था : (१) माथि जेसुकै उल्लेख भए पनि यस अधि नियमानुसार दर्ता र संचालनमा रहेका विद्यालयहरू यसै ऐन बमोजिम सञ्चालन भएका मानिनेछन् । तर यस अधि संचालनमा भएका विद्यालयले शिक्षा शाखाले तोकेको ढाँचामा विवरण र कागजपत्र पेश गर्नु पर्नेछ ।

६. धरौटी राख्नु पर्ने: संस्थागत विद्यालय खोल्ने अनुमति लिँदा विद्यालय सञ्चालनको सुरक्षण बापत देहाय बमोजिमको रकम धरौटीको रूपमा राख्नु पर्नेछ :

(क) माध्यमिक विद्यालयको लागि चार लाख पचास हजार रूपैयाँ,

(ख) आधारभूत विद्यालयको लागि दुई लाख पचास हजार रूपैयाँ,

(ग) प्राथमिक विद्यालयको लागि एक लाख पचास हजार रूपैयाँ

तर, विशेष आवश्यकता भएका विद्यार्थिका लागि वा सिमान्तकृत वा अति विकट भौगोलिक क्षेत्रमा यस्तो विद्यालय खोल्दा कार्यापालिकाले धरौटी छुट दिन सक्नेछ ।

७. धरौटी रकम जम्मा गरिने : (१) विद्यालयले दफा ९ बमोजिमको धरौटी बापतको रकम कार्यपालिकाको धरौटी खातामा जम्मा गर्नपर्नेछ ।

८. सार्वजनिक शैक्षिक गुठी तथा नेपाल सरकारले अनुदान दिने निजामती, सैनिक, नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी बल, नेपाल र शहीद प्रतिष्ठानद्वारा सञ्चालित विद्यालयहरूले समेत पाठ्यक्रम, परीक्षा, अनुगमन संयन्त्र र शैक्षिक क्यालेन्डर यसै ऐन बमोजिम पालना गर्नुपर्ने छ ।

९. गाउँपालिकाले कुनै विद्यालयसँग मिसाएर वा छुट्टै बाल शिक्षा केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन गर्न र थप व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

१०. **वाल गृहको संचालन:** गाउँपालिका आफैले वा कुनै व्यक्ति वा संस्थाले वाल गृह सञ्चालन गर्न पाउनेछ । वाल गृह संचालनको लागि आवश्यक प्रक्रिया गाउँ शिक्षा समितिले तोके बमोजिम हुनेछ ।

११. **सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालन गर्न सक्ने:** गाउँपालिकाले समुदायमा साक्षरता, सीप विकास र निरन्तर सिकाइ समेतको काम गर्न तोकिए बमोजिम सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालन गर्न सक्नेछ । यस्तो केन्द्रमा सामुदायिक पुस्तकालय र वाचनालय सञ्चालन हुन सक्नेछ ।

१२. गाउँ पालिकाले विद्यालय सार्न, गाभ्न, नाम परिवर्तन गर्न वा बन्द गर्न सक्ने :

(१) गाउँपालिकाले तोकिएको मापदण्ड बमोजिम हाल सञ्चालन भइरहेका ३० मिनेटको पैदल दुरीमा रहेका कुनै विद्यालयलाई एक स्थानबाट अर्को स्थानमा सार्न वा दुई वा दुईभन्दा बढी विद्यालयलाई गाभी एउटा विद्यालय कायम गर्न वा विद्यालय बन्द गर्न सक्नेछ । प्राथमिक तहको विद्यालयमा कुल ३० जना भन्दा कम

विद्यार्थी भएमा गाउँ शिक्षा समितिको सिफारिसमा बाल शिक्षा केन्द्र मात्र कायम राखी त्यस माथिका कक्षाहरू बन्द गर्न सक्ने छ ।

(२) विद्यालयको नाम परिवर्तन गर्नुपरेमा नाम परिवर्तन गर्नुपर्ने उपयुक्त कारण सहित तोकिएको विवरण र ढाँचामा गाउँ शिक्षा समिति मार्फत गाउँपालिकामा स्वीकृतीका लागि पेश गर्नुपर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम पेश हुने आएको निवेदन उपर गाउँ शिक्षा समितिको सिफारिसमा गाउँपालिकाले नाम परिवर्तनको स्वीकृती दिन सक्नेछ ।

४) विद्यालयको नाम राख्दा वा परिवर्तन गर्दा कुनै व्यक्ति विशेषको नाम, धार्मिक तथा जातिगत विद्वेष भक्तिके प्रकारको नाम राख्न पाइने छैन । माध्यमिक तहको हकमा कम्तिमा ३०,००,०००/- (तीस लाख रुपैया मात्र), आधारभूत तहको हकमा कम्तिमा १५,००,०००/- (पन्ध्र लाख रुपैया मात्र) रुपैया प्रदान गरेमा व्यक्तिको नाममा विद्यालयको नाम परिवर्तन गर्न बाधा पुगेको मानिने छैन । कुनै भवन वा ईकाइको नाम व्यक्तिले राख्न चाहेमा व्यक्तिले १०,००,०००/- संरचना निर्माण सहयोग गरेमा नाम उक्त भवन वा ईकाइको नामाकरण सम्बन्धित व्यक्तिको नाममा गर्न सकिनेछ ।

परिच्छेद : ४

शिक्षा सम्बन्धी संरचनागत सम्बन्धी व्यवस्था

५. गाउँ शिक्षा समिति सम्बन्धी व्यवस्था:

(१) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालन हुने विद्यालय तथा शैक्षिक निकायहरूको सुपरिवेक्षण, रेखदेख, समन्वय र व्यवस्थापन गर्ने कामको लागि देहाय बमोजिमको गाउँ शिक्षा समिति रहनेछ :-

(क) गाउँपालिकाको अध्यक्ष वा अध्यक्षबाट तोकिएको शिक्षा विभाग हेर्न नियुक्त कार्यपालिकाको सदस्य
-अध्यक्ष

(ख) स्थानीय तहको क्षेत्रभित्र रहेका माध्यमिक विद्यालयहरूमध्येबाट कम्तीमा १० वर्ष अनुभव भएका पालिकाभित्र रहेका सामुदायिक विद्यालयका प्रधानाध्यापक, शिक्षक र कर्मचारी परिषद्का कर्मचारीमध्ये महासंघद्वारा सिफारिश भई आएका शिक्षा समितिद्वारा मनोनित तीनजना..... - सदस्य

(ग) स्थानीय तहको क्षेत्रभित्र बसोवास भएका कम्तीमा ४० वर्ष उमेर पुगेको र भेगको शिक्षाको विकासमा उत्कृष्ट योगदान गरेका व्यक्तिमध्येबाट शिक्षा समितिले मनोनित गरेको एक जना... सदस्य

(घ) पालिकाभित्रका स्थानीय विद्यालय व्यवस्थापन समितिको संगठनले चुनेका अध्यक्ष र सदस्यहरूमध्येबाट एक महिला सहित दुई जना..... - सदस्य

(ङ) स्थानीय तहमा दोस्रो स्थान रहेको राजनीतिक दलद्वारा मनोनित एक प्रतिनिधि..... सदस्य

(च) माथिका कुनै बर्गीकरणभित्र नपरेका पालिकाभित्रका अल्पसङ्ख्यक जातजाति, भाषिक वा धार्मिक समूहमध्येबाट समितिको बहुमतबाट मनोनित एक महिला सहित दुई जना..... सदस्य

छ) विशेष शिक्षा, समावेशी शिक्षा वा अपाङ्गता सम्बन्धी शिक्षण संस्थाबाट प्रतिनिधित्व हुने गरी अपाङ्गता भएका एक महिला सहित दुई जना..... सदस्य

ज) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र बसोवास गरेका समाजसेवी मध्ये गाउँपालिकाले सिफारिश गरेका व्यक्तिमध्येबाट शिक्षा समितिले मनोनित गरेका एक जना..... - सदस्य

ज) तातोपानी गाउँपालिकामा कार्यरत स्रोतव्यक्ति ..... -
सदस्य

झ) शिक्षा अधिकृत .....-सदस्य सचिव

(२) सम्बन्धित गाउँ पालिका स्तरीय बालक्लव संजालको प्रतिनीधि १ जना, कार्यपालिकामा काम गर्न दर्ता गरिएका गैर सरकारी संस्थाहरूको समूहबाट चुनिएका शिक्षा क्षेत्रमा काम गर्ने संस्थाहरूमध्येबाट १ जना गरी कम्तिमा ३ जनासम्म आमन्त्रित सदस्यका रूपमा राखिनेछ ।

(३) समितिको बैठक सञ्चालन प्रक्रिया, बैठक भत्ता तथा सेवा सुविधा गाउँ कार्यपालिका बाट तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(३) पदेन सदस्य बाहेक मनोनित सदस्यहरूको पदावधि चार वर्षको हुनेछ ।

(४) उपदफा (१) अनुसार नियुक्त सदस्यले पदीय आचरण पूरा नगरेको भनी कार्यपालिकाको दुई तिहाई बहुमतले निर्णय गरेमा कार्यपालिकाले जुनसुकै समयमा पनि हटाउन सक्नेछ । तर त्यसरी हटाउन वा वर्खास्त गर्नु अघि मनासिब माफिकको स्पष्टिकरणको मौकाबाट वञ्चित गरिने छैन ।

(५) गाउँपालिका शिक्षा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :

क) स्थानीय तहको शैक्षिक कार्यक्रम तयार गर्ने, कार्यान्वयन गराउने ।

ख) शिक्षामा सुशासन कायम गर्ने ।

ग) शैक्षिक आवश्यकताका वारेमा प्रदेश तथा संघीय तहमा संवाद गर्ने ।

घ) आफ्नो कार्य क्षेत्र भित्रको शैक्षिक योजना तयार गर्ने ।

ङ) गाउँपालिका क्षेत्र भित्र विद्यालय सञ्चालनका लागि अनुमति, स्वीकृति, विद्यालय सार्ने, गाभ्ने सम्बन्धी गाउँपालिकालाई आवश्यक राय प्रदान गर्ने ।

च) विद्यालयहरूलाई आर्थिक अनुदान सम्बन्धी आवश्यक स्रोतको खोजी गर्ने ।

छ) आफ्नो क्षेत्र भित्र सञ्चालन हुने परीक्षालाई मर्यादित र भयरहित बनाउन सहयोग गर्ने ।

ज) विद्यालयहरूको लेखा परीक्षकको नियुक्ति र पारिश्रमिक तोक्ने ।

झ) गाउँपालिका क्षेत्र भित्र स्थापना भएका आफ्नो स्रोतमा सञ्चालित सामुदायिक विद्यालयहरूको शिक्षकका सेवा, सुविधा र शर्तहरू स्वीकृत गर्ने ।

ञ) विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई आवश्यक निर्देशन दिने, जागरुक र सजग बनाउने ।

ट) शिक्षाको गुणस्तर कायम राख्ने सूचकहरू विकास गर्ने र प्रगति मूल्यांकन गर्ने

ठ) शैक्षिक गुठीसँग गर्ने सम्भौताका शर्तहरू निर्धारण गर्ने ,

(ड) शैक्षिक संस्था र शिक्षासंग आवद्ध शिक्षक कर्मचारीहरूलाई कामको आधारमा आवश्यक प्रोत्साहन, नसियत, दण्ड, कारवाही गर्ने गराउने ।

(ढ) विशेषज्ञहरूको छनौट गरेर सूची प्रकाशन गर्ने ।

- (ण) संस्थागत विद्यालय संचालनको मापदण्ड बनाउने, संचालनको स्वीकृती र अनुमतीको लागि गाउँपालिकालाई आवश्यक राय सुझाव प्रदान गर्ने ।
- त) विद्यालय गाभ्ने, सार्ने नाम परिवर्तन गर्ने, तह थप गर्ने, नीति तर्जुमा गरी गाउँ पालिकामा पेश गर्ने
- थ) सामुदायिक सिकाई केन्द्र स्थापना र सञ्चालन सम्बन्धी नीति तर्जुमा गर्ने ।
- द) आवश्यकता अनुसार दिवा खाजा व्यवस्थापन गर्ने ।
- ध) विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिका पहिचान गरी सबैका लागि शिक्षा सुनिश्चित हुने प्रवन्ध गर्ने ।
- न) विद्यालयमा पठनपाठनको अधिकतम प्रवन्ध हुने गरी शैक्षिक क्यालेण्डर बनाई लागु गर्ने, गराउने ।
- प) शिक्षक तालिम नीति तर्जुमा गरी लागु गर्ने ।
- (ब) गाउँ कार्यपालिकालाई शैक्षिक विकासका लागि आवश्यक सुझाव तथा परामर्श दिने ।
- (भ) शैक्षिक सूचना प्रणाली स्थापना गरी सबै विद्यार्थी, शिक्षक र शिक्षासँग सम्बन्धित तथ्याङ्कहरू राख्ने ।
- (म) शिक्षामा सबै बालबालिकाको पहुँच, गुणस्तरमा सुधार र संरक्षणका पक्षहरूलाई ग्यारेण्टी गर्न आवश्यक नीति, नियम तथा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
- (य) गाउँपालिकाले स्थापना गर्न सक्ने आवाशीय विद्यालय सञ्चालन र व्यवस्थापनका लागि यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कार्यरत कुनै स्थायी शिक्षकलाई काजमा खटाउने ।
- (र) गाउँपालिकामा संचालित विद्यालयहरूका शिक्षक, कर्मचारी, विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरूले साहित्य, कलाका क्षेत्रमा उत्कृष्ट कार्य गरेमा पुरस्कृत गर्ने ।
- (य) तोकिए वमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।
६. गाउँपालिका अन्तर्गतका शिक्षा सम्बन्धी कार्यक्रम व्यवस्थापन गर्न र शैक्षिक प्रशासन सञ्चालन गर्न १ जना शिक्षा अधिकृत रहने छन् । निज को काम कर्तव्य र अधिकार निम्नानुसार हुनेछ :
- (१) गाउँ स्तरीय शिक्षा योजना तर्जुमा गरी गाउँ कार्यपालिकामा पेश गर्ने ।
- (२) गाउँपालिका तथा गाउँ शिक्षा समितिबाट शिक्षा तथा शैक्षिक विकासका लागि पारित नीति तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयन गर्ने तथा प्राप्त निर्देशन पालना गर्ने ।
- (३) विद्यालय तथा शैक्षिक निकायहरूको अनुगमन तथा सुरिवेक्षण गर्ने, गराउने ।
- (४) गाउँ कार्यपालिका, गाउँ शिक्षा समिति र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई शैक्षिक विकासका लागि आवश्यक सुझाव तथा परामर्श दिने ।
- (५) विद्यालय व्यवस्थापन समितिबाट नियुक्ति भई आएका शिक्षकहरूको नियुक्ति समर्थन गर्ने ।
- (६) शिक्षकहरूको कार्य सम्पादन मूल्याङ्कन गर्ने ।

- (७) गाउँपालिका शिक्षा समितिको सदस्य सचिवको भूमिकामा निर्वाह गर्ने ।
 (८) शैक्षिक सत्रको अन्तमा शिक्षकहरूको विदा प्रमाणित गर्ने ।
 (९) शिक्षा अधिकृतको अन्य काम कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

७. वडा शिक्षा समिति सम्बन्धी व्यवस्था:

(१) वडा स्तरमा देहाय बमोजिमको वडा शिक्षा समिति गठन गर्न सकिने छ :

(क) सम्बन्धित वडाको वडाध्यक्ष	संयोजक
(ख) वडा समितिका सदस्यहरू मध्ये वडा समितिले तोकेको एक जना	सदस्य
(ग) विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षहरू मध्ये वडा समितिले तोकेको एक जना	सदस्य
(घ) विद्यालयका प्रधानाध्यापक मध्येबाट गाउँ शिक्षा समितिले तोकेको दुई जना	सदस्य
(ङ) वडा भित्रका शिक्षाप्रेमीहरू मध्येबाट वडा समितिले तेकेको एक जना	सदस्य
(च) सम्बन्धित वडाका वडा सचिव	सदस्य सचिव

(२) वडा शिक्षा समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :

- (क) आफ्नो वडाको शैक्षिक अभिवृद्धिका लागि योजना तर्जुमा र समन्वय गर्ने ।
 (ख) आफ्नो क्षेत्र भित्र सञ्चालन हुने परीक्षालाई मर्यादित र भयरहित बनाउन सहयोग गर्ने ।
 (ग) अभिभावक र शिक्षकबीच विवाद भएमा त्यसको समाधान गर्ने ।
 (घ) गाउँ शिक्षा समितिले तोके बमोजिम अन्य कार्य गर्ने ।
 ञ) वडा शिक्षा समितिले आफ्नो बैठक सञ्चालन तथा कार्यविधि आफैले निर्धारण गर्नेछ ।

८. शिक्षा परामर्श सभा

१. तातोपानी गाउँपालिकाको समग्र शिक्षाको स्थिति आँकलन गरी नीति निर्देशन गर्नका लागि एक बहुपक्षीय सभाको गठन गरिएको छ :

- क) गाउँपालिकाको अध्यक्ष वा अध्यक्षद्वारा तोकिएको वा नियुक्त शिक्षा क्षेत्र हेर्ने कार्यपालिकाको सदस्य.....-अध्यक्ष
 ख) गाउँपालिकाको उपाध्यक्ष वा उपप्रमुख ..... सदस्य
 ग) तातोपानी गाउँपालिकाका शिक्षा समितिका सबै सदस्यहरू ..... सदस्य

- घ) गाउँ पालिकाका सम्पूर्ण वडा अध्यक्षहरू ..... - सदस्य
- ङ) समाजका लब्ध प्रतिष्ठित शैक्षिक व्यक्तिहरू ..... - सदस्य
- च) सम्बन्धित क्षेत्रका समानुपातिक र निर्वाचित सांसद..... सदस्य
- छ) स्थानीय तहभित्र रहेका सामुदायिक विद्यालयका प्रधानाध्यापकहरू ..... सदस्य
- ज) उद्योग व्यापारिक संस्थाका स्थानीय अध्यक्ष वा प्रतिनिधि ..... सदस्य
- झ) स्थानीय तहका राजनीतिक दलका पालिका प्रमुखहरू .....-सदस्य
- ञ) स्थानीय तहमा कार्यरत स्थानीय तहका प्रमुखहरू ..... - सदस्य
- ट) तातोपानी गाउँपालिकाभित्रका सबै वि.व्य.स.अध्यक्षहरू ..... - सदस्य
- ठ) तातोपानी गाउँपालिकाभित्र कार्यरत गै.स.स.र नागरिक समाजका प्रतिनिधि ..... - सदस्य
- ड) गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत ..... सदस्य
- ढ) सम्बन्धित स्रोतव्यक्ति ..... - सदस्य
- ढ) गाउँपालिका शिक्षा समितिको सदस्य सचिव .....सचिव

२. शिक्षा परामर्श सभाबाट गरिएका निर्णय र निर्देशनको पालना गर्नु शिक्षा समिति र विद्यालय व्यवस्थापन समितिको नैतिक दायित्व हुनेछ ।

३. शिक्षा परामर्श सभाको बैठक वर्षमा शैक्षिक सत्र शुरु हुनुभन्दा तीन हप्ता अगाडि एक पटक बस्नेछ । तर पालिकाको बैठकले शिक्षा सभाको बैठक बोलाउन आवश्यक ठानी बहुमतले निर्णय गरेमा पटक-पटक बैठक बोलाउन सक्नेछ ।

४. शिक्षा परामर्श सभाको काम कर्तव्य र अधिका

१. साधारणतया वर्षको एक पटक तातोपानी गाउँपालिकाका शिक्षाको अवस्था आँकलन गर्ने, निर्देशक सिद्धान्त र नीतिहरू सिफारिश गर्ने ।

२. गाउँपालिकाका प्रमुखबाट प्रस्तुत शैक्षिक कार्यक्रम र नीतिमाथि छलफल गरी कार्यपालिका सभामा सिफारिश गर्ने

३. गाउँपालिका क्षेत्रमा आवश्यक जनशक्तिको प्रक्षेपण गरी प्रादेशिक र संघीय सरकारलाई प्राथमिकत अनुसार आफ्नो उच्च तथा विविध शैक्षिक आवश्यकताको जानकारी दिन गाउँपालिकालाई निर्देशन दिने ।

४. गाउँपालिका सभाबाट गर्ने भनी तोकिएका अन्य कामहरू गर्ने ।

परिच्छेद - ५ विद्यालय व्यवस्थापन समिति

९ सामुदायिक विद्यालय व्यवस्थापन समिति :

(१) सामुदायिक विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन गर्नको लागि प्रत्येक विद्यालयमा देहायका सदस्यहरू रहेको एक विद्यालय व्यवस्थापन समिति रहनेछः-

- (क) समितिका सदस्यहरूले तल उल्लेखित (ख) र (घ) क्षेत्रबाट प्रतिनिधित्व गरेका सदस्य मध्येबाट उनीहरूले छानेको व्यक्ति -अध्यक्ष
- (ख) अभिभावकहरू मध्येबाट छानिएका कम्तीमा दुई महिला सहित चारजना -सदस्य
- (ग) विद्यालय रहेको वडाका जनप्रतिनिधिहरू मध्ये वडाध्यक्ष वा निजले तोकेको प्रतिनिधि एकजना -सदस्य
- (घ) विद्यालयका संस्थापक, बुद्धिजीवी, शिक्षा प्रेमी, विद्यालयलाई निरन्तर दश वर्षदेखि सहयोग गर्ने वा विद्यालयलाई दश लाख वा सो भन्दा बढी नगद वा जिन्सी सहयोग गरेका व्यक्तिहरूमध्येबाट विद्यालय व्यवस्थापन समितिले मनोनित गरेका एकजना महिला सहित दुईजना -सदस्य
- (ङ) विद्यालयका शिक्षकहरूले आफुहरूमध्ये छानि पठाएको एक जना -सदस्य
- (च) स्थानीय शिक्षाप्रेमी मध्येबाट गाउँशिक्षा समितिले मनोनित गरेको एक जना -सदस्य
- (ज) शैक्षिक बाहेक अन्य उद्योग बाणिज्य क्षेत्रमा संलग्न व्यक्ति मध्येबाट शिक्षा समितिले मनोनित गरेको एक जना -सदस्य
- (झ) कुनै बर्गीकरणमा नपरेका गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका अल्पसङ्ख्यक जातजाति, भाषिक वा धार्मिक समूह मध्येबाट शिक्षा समितिका सदस्यहरूको बहुमतबाट नियुक्त एक जना.....-सदस्य

(छ) विद्यालयको प्रधानाध्यापक..... - सदस्य-सचिव

(पुनश्च: बाल क्लवहरूको तर्फबाट १ जना बालक वा बालिकालाई आमन्त्रित सदस्यको रूपमा अनिवार्य सहभागिता गराउनु पर्नेछ ।)

- (२) उपदफा (१) बमोजिम छानिएका वा मनोनित अध्यक्ष वा सदस्यको पदावधि तीन वर्षको हुनेछ । त्यस्ता अध्यक्ष वा सदस्यले आफ्नो पद अनुसारको आचरण नगरेको देखिएमा गाउँ शिक्षा समितिले निजलाई जुनसुकै बखत पदबाट हटाउन सक्नेछ । तर त्यसरी पदबाट हटाउनु अघि वा समिति विघटन गर्नु अघि आफ्नो सफाइ पेश गर्ने मौकाबाट बञ्चित गरिने छैन ।
- (३) **विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षको योग्यता :** प्राथमिक विद्यालयको अध्यक्षको लागि पाँच कक्षा उत्तीर्ण, आधारभूत विद्यालय (१-८) को अध्यक्षको लागि कक्षा ८ उत्तीर्ण, माध्यमिक विद्यालय (९-१०) को लागि एस.एल.सी. वा एस. ई.ई उत्तीर्ण र ९-१२ सम्म सञ्चालित विद्यालयको अध्यक्षको लागि प्रविणता प्रमाण-पत्र तह उत्तीर्ण नभएको व्यक्ति अध्यक्षको उम्मेदवार हुन पाउने छैन । तर कक्षा ९-१० र कक्षा ९-१२ सम्म सञ्चालित विद्यालयको अध्यक्षको लागि त्यो योग्यता पुगेको व्यक्ति नभएको भनी शिक्षा समितिका दुई तिहाई सदस्यले लिखित हस्ताक्षर गरेमा त्यो भन्दा तलको योग्यता भएको व्यक्तिले पनि उम्मेदवारी हुन पाउने छ ।
- (४) शिक्षा हेर्ने अधिकृत र स्रोतव्यक्तिलाई बैठकमा पर्यवेक्षकको रूपमा भाग लिन आमन्त्रण गर्न सकिने छ ।
- (५) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र शिक्षा क्षेत्रमा काम गर्दै आएका गैरसरकारी संस्थाका प्रतिनिधि आमन्त्रित सदस्यका रूपमा रहन सक्नेछन् ।
- (६) साविक विद्यालय व्यवस्थापन समितिको पदावधि नसकिएको र शिक्षा ऐनको आठौँ संशोधन अनुसार व्यवस्थापन समिति गठन भएको भए बाहेक अन्य व्यवस्थापन समितिलाई गाउँपालिकाको सिफारिशमा शिक्षा समितिले विघटन गरी नयाँ गठन गर्न निर्देशन दिन सक्नेछ ।
- (७) साविकको वि.व्य.स.को म्याद सकिन एक महिना अघि कम से कम साविकका एक महिला र एक पुरुष अभिभावक सदस्य रहने गरी नयाँ विद्यालय व्यवस्थापन समिति बनाएर हस्तान्तरण गर्ने ।
- (८) विद्यालयलाई शान्ती क्षेत्र र बालमैत्री विद्यालयको रूपमा विकास गर्न तोकिएको सूचकहरू पुरा गर्न आवश्यक कार्य गर्नु व्यवस्थापन समितिको दायित्व हुनेछ ।
- (९) सामुदायिक विद्यालयको व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) विद्यालय सञ्चालनको लागि प्राप्त साधन र स्रोतको परिचालन गर्ने,
- (ख) विद्यालयको चल, अचल सम्पत्तिको लगत राख्ने, राख्न लगाउने र सुरक्षा गर्ने,
- (ग) विद्यालयको शैक्षिक, भौतिक तथा आर्थिक तथ्याङ्क र विवरण अद्यावधिक गराई राख्ने,
- (घ) विद्यालयको वार्षिक बजेट स्वीकृत गर्ने र त्यसको जानकारी गाउँपालिकालाई दिने,
- (ङ) विद्यालयमा शिक्षक, कर्मचारी र विद्यार्थीको पोशाकको कार्यान्वयन गर्ने ।
- (च) संघीय तथा प्रादेशिक सरकारले निर्धारण गरेको ढाँचाभित्र रही पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक र एक वा एकभन्दा बढी भाषाहरू निर्धारण गर्ने ।
- (छ) स्वीकृत दरवन्दी अनुसारका शिक्षकहरूको खोजी गरी काममा लगाउने तथा गाउँपालिकाबाट स्वीकृत दरवन्दीमा कर्मचारीको व्यवस्थापन गर्ने;
- (ज) गाउँ शिक्षा समितिबाट तोकिएको रजिस्टर्ड लेखापरीक्षकबाट विद्यालयको वार्षिक लेखापरीक्षण गराउने,
- (झ) लेखापरीक्षकको प्रतिवेदन अनुसार तत्काल आवश्यक कारवाही गर्ने र त्यसको प्रतिवेदन गाउँ शिक्षा समितिमा पेश गर्ने ।
- (ञ) स्थानीय सरकारको ढाँचाभित्र रही विद्यालयको वार्षिक बजेट स्वीकृत गर्ने र त्यसको जानकारी गाउँपालिका शिक्षा समितिलाई दिने ।
- (ट) विद्यालयको स्रोत साधनलाई ध्यानमा राखी शिक्षा समितिको सहमतिमा विद्यालयमा आवश्यक पदहरू सिर्जना गर्ने र भर्नाको प्रक्रिया निर्धारण गर्ने ।
- (ठ) प्रचलित कानून बमोजिम योग्यता पुगेका व्यक्तिहरूमध्येबाट शिक्षा समितिको सिफारिशको आधारमा प्रधानाध्यापक, अन्य शिक्षक र कर्मचारीहरू नियुक्ति गर्ने ।
- (ड) तोकिए बमोजिमका क्षेत्रसँग सम्बन्धित गाउँपालिका र गाउँ शिक्षा समितिले दिएको निर्देशनहरूको पालना गर्ने ।
- (ढ) प्रचलित कानून र नियम पालना नगर्ने शिक्षक कर्मचारीलाई विभागीय कारवाहीका लागि सिफारिस गर्ने;
- (ण) विद्यालय शिक्षा एकै समयमा सञ्चालन गर्ने प्रबन्ध मिलाउने ।
- (त) विद्यालय सुधार योजना निर्माण गरि लागु गर्नेछ ।
- (थ) शिक्षा समितिले दिएका निर्देशनहरू पालना गर्ने ।
- (द) तोकिए बमोजिमका अन्य कार्य गर्ने ।

- (४) विद्यालय व्यवस्थापन समितिले आफ्नो कार्यविधि आफैँ बनाउन सक्ने छ ।
- (५) गाउँ शिक्षा समितिले आवश्यक देखेमा गाउँ पालिकाको सहमतिमा एकभन्दा बढी विद्यालयहरूको संयुक्त विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन गरी व्यवस्थापन गर्न सक्ने छ ।

१०. **वि.व्य.स.संघ :-** सबै अभिभावक सदस्य मध्येका प्रतिनिधिबाट हरेक विद्यालयका प्रतिनिधिले छानी पठाएका सदस्यहरूबाट एक वि.व्य.स.संघ रहने छ । जसले गाउँपालिकामा विद्यालय व्यवस्थापन समिति र अभिभावकको प्रतिनिधित्व गर्नेछ ।

११. **शिक्षक अविभावक संघ:** सबै विद्यालयमा शिक्षक र अविभावकहरू रहेका एक शिक्षक अविभावक संघ रहनेछ । यस सम्बन्धी कार्यविधि गाउँ शिक्षा समितिले तय गरे बमोजिम हुनेछ ।

१२. **शैक्षिक गुठी सम्बन्धी विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन**

क) अनुमति दिने आधार : कुनै व्यक्ति वा संस्थाले शैक्षिक गुठी सम्बन्धी विद्यालय सञ्चालनका लागि निवेदन दिएमा गाउँपालिकाले आवश्यकता हेरी शिक्षा समितिको सिफारिसमा पूर्ण वा आंशिक अनुदान दिने वा नदिने गरी सम्झौता गरेर देहायको आधारमा अनुमति दिनेछ :-

१. विद्यालय व्यवस्थापनको दुरदृष्टि सहितको कम से कम ५ वर्षको कार्य योजना ।
२. सम्बन्धित विद्यालयका अधिकांश शिक्षक र वि.व्य.स.को लिखित सहमति ।
३. गाउँपालिकामा आधारित स्रोतको मात्रा ।
४. आवेदकको विश्वसनियता प्रमाणित हुने ट्र्यांक रेकर्ड ।
५. गाउँपालिकाको कार्यपालिकाले निर्माण गरेको शर्त ।

ख) सेवा क्षेत्र तोकिएको क्षेत्रभित्रका सम्बन्धित उमेर समूहका कुनैपनि बालबालिका शुल्ककै कारणले विद्यालयमा पढ्नबाट बन्चित नहुने गरी अभिभावकहरूबाट शुल्क लिन सकिने ।

ग) समितिले वा शैक्षिक गुठिले एक वर्षको पूर्व सूचना दिई सम्झौता रद्द गर्न सकिने तर शैक्षिक सत्र समाप्त नभई दुबै पक्षले जिम्मेवारी कायम गर्नुपर्ने ।

घ) सरकारी शिक्षक काज सरह शैक्षिक गुठिमा आफ्नो पदावधि अनुसार काम गर्न सक्ने ।

ङ) अन्य नियम कानूनले तोकेका सेवाका न्यूनतम शर्त पालना गर्ने गरी शिक्षक/कर्मचारीको नियुक्ति गर्ने ।

च) स्वामित्व हस्तान्तरण वा सम्पतिको अवमूल्यन नहुने गरी बन्द भएका वा बन्द हुने अवस्थामा पुगेका सामुदायिक विद्यालय वा सार्वजनिक गुठिको सम्पति तोकिएको प्रयोजनका लागि उपयोग गर्न दिन सकिने छ ।

१३. **संस्थागत विद्यालय व्यवस्थापन समिति, अनुमति, मापदण्ड निर्धारण, अनुगमन र नियमन**

(१) संस्थागत विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन गर्नका लागि प्रत्येक विद्यालयमा देहायका सदस्यहरू रहेको एक विद्यालय व्यवस्थापन समिति रहनेछ:-

- (क) विद्यालयको संस्थापक वा लगानीकर्ता मध्येबाट गाउँपालिकाबाट मनोनित - अध्यक्ष
- (ख) अभिभावक मध्येबाट कम्तीमा एक महिला सहित दुई जना -सदस्य
- (ग) स्थानीय शिक्षाप्रेमी वा समाजसेवी मध्येबाट गाउँ शिक्षा समितिबाट मनोनित एक -सदस्य;
- (घ) सम्बन्धित क्षेत्रको विद्यालय निरीक्षक वा स्रोत व्यक्ति - सदस्य;
- (ङ) सम्बन्धित विद्यालयका शिक्षकहरूले आफूहरू मध्येबाट छान्नी पठाएको एक -सदस्य;
- (च) विद्यालयको प्रधानाध्यापक - सदस्य-सचिव

(२) उपदफा (१) को (क) (ख) र (ग) बमोजिम छानिएका अध्यक्ष वा सदस्यको पदावधि तीन वर्षको हुनेछ ।

(३) संस्थागत विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार

१) संस्थागत विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) विद्यालय सञ्चालनको लागि प्राप्त साधन र स्रोतको परिचालन गर्ने,
- (ख) विद्यालयको लागि आवश्यक भौतिक साधनको व्यवस्था गर्ने,
- (ग) नेपाल सरकार र गाउँपालिकाले तोके बमोजिमको पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक लागू गर्ने गराउने
- (घ) प्रचलित कानून बमोजिम योग्यता पूरा गरेका व्यक्तिलाई शिक्षक पदमा नियुक्ति गर्ने,
- (ङ) शिक्षक तथा कर्मचारीको न्यूनतम तलब, सेवा सुविधा तोक्ने,,
- (च) अनुशासनहीन शिक्षक उपर कारवाही गर्ने,
- (छ) कानूनमा उल्लेखित व्यवस्थाका अतिरिक्त गाउँपालिकाबाट जारी शिक्षाक्षेत्रसँग सम्बन्धित सबै नीति, नियम तथा निर्देशनहरूको पालना गर्ने;

(२) शैक्षिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालन भएका विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१४. संस्थागत विद्यालयले छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउनु पर्ने :

- (१) संस्थागत विद्यालयले विद्यालयमा भर्ना भएका कूल विद्यार्थी संख्याको कम्तीमा दश प्रतिशतमा नघट्ने गरी तोकिए बमोजिम आर्थिक रुपमा विपन्न, अपाङ्गता भएकाहरू, महिला, दलित विद्यार्थीहरूलाई छात्रवृत्ति गाउँ शिक्षा समितिको सिफारिसमा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ । छात्रवृत्ति वितरणको यथार्थ जानकारी सम्बन्धित वडा समिति र गाउँपालिका शिक्षा शाखा समक्ष बुझाउनु पर्ने छ ।
- (२) छात्रवृत्ति प्राप्त गर्ने विद्यार्थीहरूको छनौटको लागि आधार, शर्त र प्रक्रिया विद्यालय व्यवस्थापन समितिबाट स्वीकृत गराई सार्वजनिक समेत गर्नु पर्नेछ र समितिले छात्रवृत्तिको लागि छनौटको नतिजा आधार सहित सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ ।

विद्यार्थीको शुल्क तथा शिक्षकको न्यूनतम पारिश्रमिक र पूर्वाधारको मापदण्ड तोक्ने: गाउँ शिक्षा समितिले प्रत्येक वर्ष विद्यार्थीको शुल्क र संस्थागत विद्यालयका शिक्षकहरूको न्यूनतम पारिश्रमिक र न्यूनतम पूर्वाधारको मापदण्ड तोक्न सक्नेछ, ।

(३). अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

संस्थागत विद्यालयको गुणस्तर कायम राख्न गाउँपालिका वा गाउँ शिक्षा समिति ले जुनसुकै समयमा अनुगमन गर्न, निर्देशन दिन सक्नेछ । यस्तो निर्देशन कार्यान्वयन गर्नु संस्थागत विद्यालयको दायित्व हुनेछ ।

(४). अनुमति वा स्वीकृति रद्द गर्ने : कुनै संस्थागत विद्यालयले कानून र नियम विपरीत कुनै काम गरेमा गाउँपालिकाले त्यस्तो विद्यालयलाई प्रदान गरिएको अनुमति रद्द गर्न सक्नेछ । तर त्यसरी अनुमति वा स्वीकृति रद्द गर्नु अघि सम्बन्धित विद्यालयलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मौकाबाट बञ्चित गरिने छैन ।

परिच्छेद - ६

विद्यालय तहको शिक्षक तथा कर्मचारीको दरबन्दी, सेवाशर्त र योग्यता

१५. गाउँपालिकाले शिक्षकको दरबन्दी निर्धारण गर्ने:

- (१) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका सामुदायिक विद्यालयहरूमा आवश्यक पर्ने शिक्षकहरूको दरबन्दी निर्धारण शिक्षा समितिको सिफारिशमा गाउँपालिकाले गर्नेछ ।
- (२) गाउँपालिकाले शिक्षकको दरबन्दी निर्धारण गर्दा विद्यालयमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थी संख्या र विषयका आधारमा राष्ट्रिय वा प्रादेशीक मापदण्ड बमोजिम विद्यार्थी तथा शिक्षक अनुपात कायम गर्नु पर्नेछ । तर गाउँपालिका भित्रका विद्यालयका विद्यार्थी संख्या, संचालित कक्षा तथा उपलब्ध शिक्षक दरबन्दी का आधारमा कार्यविधि तयार गरि गाउँ शिक्षा समितिको सिफारिसमा गाउँ कार्यपालिकाले दरबन्दी मिलान गर्न सक्नेछ ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिमका दरबन्दिमा नियुक्ति भएका शिक्षकको व्यक्तिगत फाइल खडा गरी गाउँपालिकाले राख्नु पर्नेछ ।

१६. शिक्षकको सेवा शर्त, योग्यता र सक्षमता: शिक्षकको सेवा शर्त, योग्यता र सक्षमता तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१७. शिक्षक तथा कर्मचारीको पदीय आचरण तथा अन्य व्यवस्था:

(१) देहायका अवस्थामा शिक्षक वा कर्मचारीलाई विद्यालयको व्यवस्थापन समितिले पदबाट हटाउन गाउँपालिकामा सिफारिस गर्नेछ:-

(क) विना सूचना लगातार पन्ध्र दिनभन्दा बढी समय विद्यालयमा अनुपस्थित रहेमा

- (ग) विद्यालयमा मादक पदार्थ सेवन गरी आएको कुरा प्रमाणित भएमा
  - (घ) नैतिक पतन देखिने कुनै फौजदारी अभियोगमा अदालतबाट सजाय पाएमा,
  - (ङ) सामुदायिक विद्यालयका शिक्षक वा कर्मचारीले कार्यालय समयमा अन्यत्र अध्यापन वा काम गरेमा,
  - (च) शिक्षक वा कर्मचारी राजनीतिक दलको सदस्य रहेको पाइएमा,
  - (छ) निजले अध्यापन गरेको विषयमा ३ वर्षको औषत शैक्षिक उपलब्धी ४०% भन्दा कम भएमा
- (२) उपदफा (१) बमोजिम वा अन्य माध्यमले कुनै शिक्षक वा कर्मचारीलाई पदबाट हटाउनु पर्ने एथेष्ट प्रमाण प्राप्त भएमा गाउँपालिकाले निजलाई पदबाट हटाउन सक्नेछ । तर कार्यरत पदबाट हटाउनु अघि मनासिव माफिकको स्पष्टिकरणको मौका भने प्रदान गरिने छ ।

परिच्छेद - ७

शिक्षक तथा विद्यालय कर्मचारीको नियुक्ति, सरुवा, बढुवा, तालिम

१८. प्रत्येक विद्यालयमा न्यूनतम हरेक कक्षाको कक्षागत शिक्षकको तलव र सेवा सुविधाको व्यवस्था गाउँपालिकाले गर्नेछ । त्यसभित्रबाट विषयगत शिक्षकको व्यवस्था शिक्षा समितिको सिफारिशमा सम्बन्धित विद्यालय व्यवस्थापन समितिले गर्नेछ ।
१९. **शिक्षक महासंघ** : सामुदायिक, शैक्षिक गुठी, तथा संस्थागत विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको पेशागत हकहितका लागि गाउँपालिका स्तरको एक शिक्षक महासंघ रहने छ । शिक्षक महासंघका शिक्षकहरूले कुनै राजनीतिक दलको सदस्यता लिन नहुने । शिक्षा समिति र अरु आधिकारिक एकाइमा आधिकारिक प्रतिनिधित्व शिक्षक महासंघका प्रतिनिधिहरूले गर्नेछन् । शिक्षक महासंघमा प्रतिनिधित्व गर्ने शिक्षकहरूले संगठनात्मक कामका लागि एक दिन हिउँदे र एक दिन वर्षे बिदाबाट कट्टि हुनेगरी बिदा लिन सक्नेछन् ।
२०. **शिक्षक तथा कर्मचारीको नियुक्ति**: (१) विद्यालयमा कायम भएको रिक्त दरबन्दी शिक्षक तथा कर्मचारी पदमा करार नियुक्तिको व्यवस्था देहाय बमोजिमको छनौट समितिबाट हुनेछ :
- (क) सम्बन्धित विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष – संयोजक
  - (ख) विषयगत रोष्टर मध्येबाट गाउँ शिक्षा समितिको अध्यक्ष र शिक्षा अधिकृतले तोकेको विषय विज्ञ एक जना – सदस्य
  - (ग) गाउँपालिकाको शिक्षा हेर्ने व्यक्ति वा स्रोतव्यक्ति – सदस्य
  - (घ) सम्बन्धित विद्यालयको प्रधानाध्यापक –सदस्य सचिव
- २) समितिले आफ्नो कार्यविधि गाउँ शिक्षा समितिले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।
- ३) विद्यार्थी संख्या अनुपातमा अत्यन्त न्युन शिक्षक दरबन्दी, अनिवार्य विषय शिक्षकको अभाव भएका विद्यालयमा गाउँपालिकाले शिक्षक नियुक्तिका लागि अनुदान दिन सक्नेछ ।

- ४) हालसम्म कार्यरत अस्थायी, स्थायी र करार शिक्षक तथा कर्मचारीको सेवा सुविधा घटाइने छैन ।
- ५) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको सिफारिशमा शिक्षा समितिको दुई तिहाई बहुमतले शिक्षकको सरुवा र अवकाश गर्न सकिने छ ।
- ६) नयाँ नियुक्ति हुनेलाई करारमा नियुक्ति, सेवाका शर्त र सुविधा शिक्षा समितिले तोकेको सीमा बमोजिम वि.व्य.स.बाट हुने छ ।
- ७) करार शिक्षकलाई विदा, लगानी कोषमा बचत, बीमा सुविधा र कार्यप्रदर्शनका आधारमा पदोन्नतिको व्यवस्था गरिने छ ।
- ८) विद्यालयमा शिक्षक दरबन्दी रिक्त भएमा तोकिएको आवश्यक योग्यता व्यक्तिमध्येबाट आवश्यक प्रक्रिया पुऱ्याई विद्यालय व्यवस्थापन समितिले नियुक्ति गर्ने ।
- ९) स्थान विशेषमा आवश्यक तोकिएको शिक्षक नपाइएमा शिक्षा समितिको सिफारिशमा वि.व्य.स.ले गर्न सक्ने छ ।
- १०) शैक्षिक गुठी र संस्थागत विद्यालयलाई तोकिएको मापदण्ड बमोजिम शैक्षिक योग्यता र न्यूनतम तलव, अरु सेवाका शर्त र सुविधा वि.व्य.स.को निर्णय अनुसार गरिने छ ।
- ११) शिक्षक तथा कर्मचारीलाई देहायको आधारमा पदबाट हटाइने छ :-
- क) बिना सूचना लगातार पन्ध्रदिनसम्म अनुपस्थित रहेमा ।
- ख) तोकिए बमोजिम पदीय दायित्व पूरा नगरेमा ।
- ग) विद्यालयमा लगातार माधकपर्दाथ सेवन गरी विद्यालयमा आउने गरिरहेको प्रमाणित भएमा ।
- घ) नैतिक पतन देखिने कुनै फौजदारी अभियोगमा अदालतबाट सजाय पाएमा ।
- ङ) सामुदायिक विद्यालयका शिक्षक र कर्मचारीले कार्यालय समयमा अन्यत्र अध्यापन गरेमा वा अन्य कुनै व्यवसाय गरेमा ।
- च) संस्थागत विद्यालय, कोचिङ्ग Institute, शैक्षिक परामर्श सेवा जस्ता व्यवसाय चलाएमा वा लगानी गरेमा ।
- छ) कुनै राजनैतिक दलको सदस्य रहेको वा विद्यालय सञ्चालनका समयमा कुनै दलको प्रचार प्रसारमा सक्रियता रहेमा । तर पठनपाठनमा बाधा नपर्नेगरी राष्ट्रिय जनगणना, निर्वाचन सम्बन्धी काममा संलग्न रहेमा यो दफाले बाधा गर्ने छैन ।

२१. प्रधानाध्यापक सम्बन्धी व्यवस्था:

- (१) सामुदायिक विद्यालयमा एक प्रधानाध्यापक रहनेछ ।
- (२) प्रधानाध्यापकको नियुक्ति व्यवस्था देहाय बमोजिम हुनेछ ।

- (क) माध्यमिक तहमा प्रधानाध्यापक हुन स्नातकोत्तर उपाधि प्राप्त माध्यमिक तहमा कार्यरत स्थायी शिक्षक हुनु पर्नेछ । सो नभएमा स्नातकोत्तर योग्यता प्राप्त शिक्षक मध्येबाट विद्यालय व्यवस्थापन समितिको सिफारिसमा गाउँ शिक्षा समितिबाट प्रधानाध्यापक नियुक्ति गरिनेछ ।
- (ख) आधारभूत तहमा प्रधानाध्यापक हुन स्नातक उपाधि प्राप्त सोही तहमा कार्यरत स्थायी शिक्षक हुनु पर्नेछ । सो नभएमा प्रविणता प्रमाणपत्र तह योग्यता प्राप्त शिक्षक मध्येबाट विद्यालय व्यवस्थापन समितिको सिफारिसमा गाउँ शिक्षा समितिबाट प्रधानाध्यापक नियुक्ति गरिनेछ ।
- (ग) प्रधानाध्यकपले नियुक्ति हुनु पूर्व पाँच वर्षे विद्यालय सूधारको कार्ययोजना विद्यालय व्यवस्थापन समिति समक्ष पेस गर्नु पर्ने छ ।
- (घ) प्रधानाध्यापकको अवधी ५ वर्षको हुनेछ । निज बढीमा २ कार्यकाल मात्र सो पदमा बहाल रहन पाउनेछ ।
- (ग) विद्यालयको व्यवस्थापकीय नेतृत्व तथा शैक्षिक प्राविधिक नेतृत्व गरी विद्यालयको बृहत्तर हित गर्नु प्रधानाध्यापकको कर्तव्य हुनेछ ।
- (घ) निजले पेस गरेको कार्ययोजना बमोजिम कार्य गरेके नपाईएमा गाउँ शिक्षा समितिले हटाउन सक्नेछ, तर एक पटक स्पष्टिकरणको मौका दिइनेछ ।

२२. शिक्षकको सरुवा:

- (१) स्थायी शिक्षकको हकमा निजले कुनै एक विद्यालयमा अधिकतम ५ वर्ष सेवा गरेपश्चात अर्को विद्यालयमा सरुवा हुनुपर्ने छ । यसरी सरुवा गर्दा अर्को विद्यालयको छनोट सम्बन्धित शिक्षकको रोजाई र प्राथमिकतामा हुने छ । तर सो विद्यालयमा आफ्नो विषयको दरबन्दी खाली हुनुपर्ने छ ।
- (२) न्यूनतम २ वर्ष एकै विद्यालयमा अध्यापन गरेका शिक्षकले अर्को विद्यालयमा सरुवा हुन चाहेमा गाउँ शिक्षा समितिमा सरुवाका लागि निवेदन दिन सक्नेछन् । यसरी प्राप्त निवेदनका आधारमा आफ्नो क्षेत्रभित्रका दरबन्दी उपलब्ध भएका र सम्बन्धित विद्यालय व्यवस्थापन समितिले सहमति प्रदान गरेमा शिक्षा समितिको सिफारिसमा गाउँपालिका शिक्षा शाखाले अर्को विद्यालयमा सरुवा गर्न सक्नेछ ।
- (३) विशेष अवस्थामा बाहेक शिक्षकको सरुवा शैक्षिक सत्रको सुरु वा अन्त्यमा मात्र गरिनेछ । विशेष अवस्था भन्नाले निज सो विद्यालयमा रहन नसक्ने, विषयगत दरबन्दी आवश्यक नरहेको, स्वास्थ्य समस्या, पतिपत्नी सगैँ रही सेवा गर्न पाउने अवस्था वा अन्य चित्तबुझ्दो कारण समेत बुझिने छ ।

२३. दरबन्दी मिलान:

- (१) गाउँ शिक्षा समितिले विद्यालयमा तहगत, कक्षागत तथा विषयगत र शिक्षक विद्यार्थी अनुपातका आधारमा बढी दरबन्दी भएको विद्यालयबाट कम दरबन्दी भएको विद्यालयमा दरबन्दी मिलानका लागि गाउँ कार्यपालिका समक्ष सिफारिस गर्न सक्ने छ ।
- (२) यसका लागि शिक्षक कम भएका विद्यालय, विद्यालय नै नभएको क्षेत्र तथा पिछडिएका र ग्रामीण क्षेत्रलाई प्राथमिकता दिइने छ ।

२४. **शिक्षकको बढुवा सम्बन्धी व्यवस्था:** हाल स्थायी रूपमा सेवारत शिक्षकको बढुवा सम्बन्धी व्यवस्था नेपाल सरकारबाट लागू भएको संघीय कानून बमोजिम हुनेछ । स्थानीय तहबाट नियुक्ती पाएका करार शिक्षकहरूको बढुवा हुनेछैन ।

२५. **शिक्षकलाई अन्य काममा लगाउन नहुने :**

(१) सामुदायिक विद्यालयको शिक्षकलाई शिक्षा प्रदान गर्ने वा विद्यालय प्रशासन सम्बन्धी काममा बाहेक अन्य काममा लगाउन हुँदैन ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विद्यालयको पठन पाठनमा बाधा नपर्ने गरी राष्ट्रिय जनगणना, निर्वाचन सम्बन्धी काम, दैवी प्रकोप उद्धार वा नेपाल सरकार र गाउँपालिकाले तोकेको अन्य कुनै काममा खटाउन सकिनेछ ।

२६. **कार्यसम्पादन करार सम्झौता गर्नुपर्ने:** शिक्षालाई प्रभावकारी बनाउन देहाय अनुसार कार्यसम्पादन करार सम्झौताको प्रकृया अवलम्बन गर्नुपर्नेछ ।

(१) गाउँपालिका अध्यक्षको रोहवरमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले शिक्षा शाखा हेर्ने अधिकृतसँग, शिक्षा अधिकृतले सबै विद्यालयका प्रधानाध्यापकसँग, प्रधानाध्यापकले आफ्ना मातहतका सबै शिक्षकहरूसँग सम्पादन करार सम्झौता गर्नुपर्ने छ ।

(२) कार्य सम्पादन करार सम्झौता १ वर्षको हुने छ । सम्झौता अनुसार काम भए नभएको मूल्यांकन प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले आर्थिक वर्षको अन्त्यमा कार्यपालिका समक्ष पेश गर्नुपर्ने छ ।

(३) वार्षिक कार्यसम्पादन करारका सूचकहरू निर्धारण गर्ने कार्य गाउँ शिक्षा समितिले तयार पारी गाउँ कार्य पालिकामा पेश गर्नु पर्नेछ ।

२७. **कार्य सम्पादन मूल्यांकन र सजाय तथा पुरस्कार**

(१) कार्यसम्पादन करार भएका शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको कार्यसम्पादन क्षमताको आधारमा मूल्याङ्कन गरी कार्यसम्पादनमा राम्रो नतिजा हासिल गर्ने शिक्षक तथा कर्मचारीलाई पुरस्कृत गर्ने र कमजोर नतिजा हासिल गर्ने शिक्षक कर्मचारीलाई दण्डित गर्नु पर्दछ ।

(२) कार्यसम्पादन सम्झौताको मूल्याङ्कन, पुरस्कार र सजाय गाउँकार्यपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद - ८

सामुदायिक विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार निर्माण, मर्मत सम्भार, सञ्चालन व्यवस्थापन

२८. **विद्यालयको भौतिक तथा शैक्षिक पूर्वाधारको मापदण्ड निर्धारण**

- (१) विद्यालयमा विद्यार्थी संख्या अनुसार कक्षाकोठा, खेल मैदान कम्पाउण्ड, घेराबार, बालमैत्री बसाइ व्यवस्था, वातावरण मैत्री हाता, करेसाबारी, फूलबारी, स्वच्छ पिउने पानी, छात्र छात्राका लागि अलग अलग शौचालय तथा सिकाइ मैत्री वातावरण हुनु पर्नेछ ।
- ३) विद्यालयको स्तरअनुसार भौतिक तथा शैक्षिक पूर्वाधारको मापदण्ड तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
- ४) प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा प्रदान गर्ने विद्यालय तथा विज्ञान मूल विषय पठनपाठन हुने विद्यालयमा प्रयोगशाला तथा प्रयोगात्मक अभ्यासको थप सुविधा हुनु पर्ने छ ।

२९. **विद्यालयको सम्पत्ति:**

- (१) सामुदायिक विद्यालयको हकभोगमा रहेको सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति मानिनेछ । यस ऐन बमोजिम अनुमति वा स्वीकृति रद्द गरिएको वा कुनै विद्यालयमा गाभिएको सामुदायिक विद्यालयको सम्पत्ति गाउँपालिकाले अन्य विद्यालयको काममा प्रयोगमा नआउने भएमा बेच-बिखन गरी प्राप्त भएको रकम सम्बन्धित गाउँपालिका शिक्षा कोषमा जम्मा गर्नेछ ।
- (२) शैक्षिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको सम्पत्ति सोही विद्यालयको नाममा रहने छ । कुनै विद्यालय सार्वजनिक शैक्षिक गुठीको रूपमा सञ्चालन गरिएकोमा त्यस्तो विद्यालयको सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति मानिनेछ र त्यस्तो सम्पत्तिको स्वरूप परिवर्तन गर्न पाइने छैन ।
- (३) कम्पनी अन्तर्गत सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको सम्पत्ति सोही कम्पनीको नाममा रहनेछ ।
- (४) संस्थागत विद्यालयले कुनै व्यक्ति वा संघ संस्थासँग दान दातव्यको रूपमा कुनै किसिमको चल, अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्नु अघि गाउँ पालिकाको अनुमति लिनु पर्नेछ ।

३०. **सामुदायिक विद्यालयको जग्गाको स्वामित्व, सम्पत्तिको अभिलेख, संरक्षण र व्यवस्थापन**

- (१) सामुदायिक विद्यालयको जग्गाको स्वामित्व सो विद्यालयकै नाममा रहने छ । सो विद्यालय खारेज वा अन्यत्र गाभिई विद्यालयको काममा प्रयोग नहुने भएमा गाउँपालिकाले भोग चलन गर्न सक्ने छ ।
- (२) विद्यालयको सम्पत्तिको अभिलेख दुरुस्त राख्ने, संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्ने दायित्व सो विद्यालयको व्यवस्थापन समितिको रहने छ ।
- (३) सामुदायिक विद्यालयको जग्गाको संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने कर्तव्य गाउँपालिकाको रहने छ ।

३१. **विद्यालयको पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक:**

- (१) विद्यालयले नेपाल सरकार र स्थानीय तहले तोकेको न्यूनतम मापदण्ड अनुरूप सिकाइ उपलब्धि हासिल हुने गरी अध्ययन अध्यापन गराउनु पर्नेछ । विद्यालयले नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड भित्र रही प्रादेशिक तथा स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक लागू गर्न सक्नेछ ।
- (२) विद्यालयलाई आवश्यक पर्ने पाठ्यपुस्तकहरूको संख्या सम्बन्धित विद्यालयले तोकिएको समय सीमा भित्र गाउँ शिक्षा समितिमा माग गर्नुपर्नेछ ।
- (३) गाउँ शिक्षा समितिले शैक्षिक सत्र शुरु हुनु अगावै सम्बन्धित निकायहरूमा समन्वय गरी पाठ्यपुस्तकको प्रबन्ध गर्नेछ ।
- (४) आधारभूत तहसम्मको शिक्षाका लागि स्थानीय आवश्यकतामा आधारित बढीमा १०० पूर्णाङ्क वा ४ क्रेडिट आवर बराबरको स्थानीय थप विषयको स्थानीय पाठ्यक्रम प्रयोगमा ल्याउन सक्नेछ । यसको लागि पाठ्यपुस्तक विद्यालय व्यवस्थापन समितिले निर्णय गरी लागू गर्न सक्ने छ ।
- (६) हरेक विद्यालयमा शैक्षिक स्तरको न्यूनतम मापदण्ड तोकिएको शिक्षक विद्यार्थी सहकार्यमा आधारित पाठ्य सामग्री, थप स्वाध्ययन सामग्री, पुस्तकालय, मनोविमर्श, अभिभावक शिक्षाको प्रबन्ध हुनु पर्नेछ ।

३२. **अतिरिक्त शैक्षिक कृयाकलाप** : विद्यालयले पाठ्यक्रममा आधारित सिकाइमा सहजता ल्याउन अतिरिक्त शैक्षिक कृयाकलाप हरू बालकलव, तथा वातावरण मैत्री क्लवहरू गठन, परियोजना कार्य, अध्ययन भ्रमण, पोषण शिक्षा, खेलकुद प्रतियोगिता, साहित्यिक तथा बहुप्रतिभामूखी कृयाकलापहरू सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद - ९

परीक्षा सञ्चालन तथा गुणस्तर मापन

३३. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र पर्ने विद्यालयहरूमा परीक्षा सञ्चालनतथा समन्वयको लागि देहायको एक परीक्षा सञ्चालनतथा समन्वय समिति रहनेछ ।

(क)	शिक्षा समितिको अध्यक्ष	- अध्यक्ष
(ख)	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	- सदस्य
(ग)	जिल्ला प्रशासन कार्यालयको अधिकृत प्रतिनिधी	- सदस्य
(घ)	प्रमुख, सम्बन्धित स्थानीय तहमा रहेको प्रहरी कार्यालय	- सदस्य
(च)	शिक्षा अधिकृत	- सदस्य-सचिव

- (१) परीक्षा सञ्चालन तथा समन्वय समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि सो समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।
- (२) स्थानीय तहको क्षेत्रधिकार बाहिरको शैक्षिक तहको परीक्षा सञ्चालन गर्न सम्बन्धित निकायबाट भएको व्यवस्था बमोजिम समितिले सहजीकरण र समन्वय गर्नेछ ।
- (३) कक्षा ५ र कक्षा ८ को परीक्षा सञ्चालन कार्यपालिकाबाट स्वीकृत मापदण्ड बमोजिम समितिले गर्नेछ । यसका लागि सम्बन्धित कक्षाका विद्यार्थीहरूबाट परीक्षामा लाग्ने खर्च प्राप्त गर्न परीक्षा शुल्क लिन सक्ने छ ।
- (४) उपदफा २ र ३ बाहेकको कक्षाहरूको परीक्षा गाउँ शिक्षा समितिको सिफारिस बमोजिम एकरूपता कायम हुने गरि गाउँपालिका वा विद्यालय व्यवस्थापन समितिको निर्देशनमा प्रधानाध्यापकले गर्ने छ ।

परिच्छेद - १०

विद्यालयलाई दिइने अनुदान, लेखा व्यवस्थापन र शुल्क नियमन,

३४. **विद्यालय कोष:** (१) प्रत्येक विद्यालयमा एउटा विद्यालय कोष हुनेछ, जसमा देहाय बमोजिमका स्रोतबाट प्राप्त रकम सो कोषमा दाखिला हुनेछ:-

- (क) स्थानीय तह मार्फत नेपाल सरकार प्रादेशिक सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम ।
- (ख) गाउँपालिकाबाट प्राप्त अनुदान ।
- (ग) गाउँपालिका शिक्षा कोषबाट प्राप्त रकम ।
- (घ) शुल्क तथा सहयोगबाट प्राप्त रकम,
- (ङ) चन्दा वा दान दातव्यबाट प्राप्त रकम, र
- (च) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम ।

३५. अनुदानको व्यवस्था :

- (१) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत दिइँदै आएको अनुदान रकममा कटौती नहुने गरी तोकिएको सूत्रको आधारमा गाउँपालिकाले सामुदायिक विद्यालयलाई नियमित र थप (नमूना विद्यालय, अंग्रेजी माध्यम, प्रोत्साहन आदी) अनुदान दिनेछ । तर कुनै विद्यालयले तोकिएको शैक्षिकस्तर कायम गर्न नसकेमा त्यस्ता विद्यालयलाई दिइँदै आएको अनुदान रकममा तोकिए बमोजिम कटौती गर्न सकिनेछ ।
- (२) सामुदायिक विद्यालय र सार्वजनिक शैक्षिक गुठीलाई देहायको आधारमा अनुदान दिन सकिने छ :-

क) विद्यालयमा विद्यार्थी सङ्ख्या

ख) विद्यालयको शिक्षक सङ्ख्या

ग) विद्यालयको परीक्षाको परिणाम

घ) विद्यालयको आर्थिक अवस्था

(३) विशेष क्षेत्रका विद्यार्थी र विद्यालयहरूमा अनुदान उपलब्ध गराइने छ ।

(४) गाउँपालिकाले बाल विकास केन्द्रलाई तोकिए बमोजिमको अनुदान दिन सक्नेछ ।

३६ बजेट तयार गर्ने : प्रधानाध्यापकले प्रत्येक वर्षको जेष्ठमसान्तभित्र आगामी वर्षको बजेट तयार गरी व्यवस्थापन समितिबाट स्वीकृत गराई त्यसको एक प्रति शिक्षा शाखामा समयमा पठाउनु पर्नेछ ।

३७ लेखा व्यवस्थापन :

(१) सबै विद्यालयहरूले प्रचलित कानून अनुसारको ढाँचामा आय व्यायको लेखा व्यवस्थापन गर्नुपर्ने छ ।

(२) नियमित कारोबारको लेखा राख्न वेग्लै व्यवस्था गरी माध्यमिक तहमा लेखा हेर्ने कर्मचारी र आधारभूत तहमा लेखा हेर्ने जिम्मा पाएको शिक्षकलाई जिम्मेवारी दिनु पर्नेछ ।

३८. सामुदायिक विद्यालयको खाता सञ्चालन

(१) विद्यालयले आर्थिक कारोबार गर्दा बैंक मार्फत गर्नुपर्नेछ ।

(२) विद्यालयको खाता सञ्चालन प्रधानाध्यापक र लेखा हेर्ने कर्मचारीको संयुक्त दस्तखतबाट सञ्चालनगर्नुपर्नेछ ।

३९ लेखा परीक्षण तथा सामाजिक परीक्षण

(१) सबै विद्यालयहरूले नियमित रूपमा आर्थिक वर्ष समाप्त भएको पहिलो चौमासिक भित्र गाउँ शिक्षा समितिले तोकेको रजिष्ट्राड लेखा परीक्षकबाट लेखा परीक्षण गराउनु पर्नेछ ।

(२) लेखा परीक्षण प्रतिवेदन लेखा परीक्षण समाप्त भएको १५ दिन भित्र गाउँ शिक्षा समिति मार्फत गाउँपालिकामा पेश गर्नुपर्नेछ ।

(३) प्रत्येक वर्ष विद्यालयले सामाजिक परीक्षण गरी विद्यालयको शैक्षिक उपलब्धी, पारदर्शिता तथा जवाफदेहिताको अवस्था र आगामी कार्ययोजना सार्वजनिक तथा अनुमोदन गर्नु पर्नेछ ।

४) विद्यालयले हरेक त्रैमासिक परीक्षाको नतिजा सहित विद्यार्थीको शैक्षिक प्रगति प्रतिवेदन अभिभावक समक्ष पेश गरी पृष्ठ पोषण लिनु पर्नेछ ।

४०. छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्न सक्ने: गाउँपालिकाले विद्यालयमा भर्ना हुने विद्यार्थीलाई शिक्षा विकास कोषबाट तोकिए बमोजिम छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

४१. शुल्क सम्बन्धी व्यवस्था:

- (१) नेपाल सरकारले निःशुल्क शिक्षा घोषणा गरेको विद्यालय शिक्षाका लागि सामुदायिक विद्यालयले विद्यार्थीको नाममा कुनै किसिमको शुल्क लिन पाउने छैन तर सामुदायिक विद्यालयले अनुदानबाट खर्च नव्यहोरिएका विद्यार्थीहरू मध्येका शुल्क तिर्न राजी अभिभावकहरूबाट शुल्क उठाउन सकिने ।
- (२) सबै बालबालिकाहरूलाई आधारभूत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निशुल्क तथा माध्यमिक तहसम्म निशुल्क शिक्षा प्रदान गर्नको लागि गाउँपालिकाले आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गर्नेछ ।
- (३) निःशुल्क शिक्षा घोषणा गरेको विद्यालय शिक्षा बाहेकको अन्य विद्यालय शिक्षामा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीसँग लिइने शुल्क तोकिएको आधारमा निर्धारण गरिनेछ ।
- (४) विद्यालयले विद्यार्थीलाई कुनै कक्षामा भर्ना गर्दा एक पटक भर्ना शुल्क लिइसकेपछि पुनः सोही विद्यालयको अर्को कक्षामा भर्ना गर्नको लागि कुनै किसिमकोशुल्क लिन पाउने छैन ।
- (५) विद्यालयले भौतिक संरचना निर्माण गर्नको लागि विद्यार्थीसँग कुनै किसिमको शुल्क लिन पाउने छैन ।
- (६) संस्थागत विद्यालयले विद्यार्थीसँग लिन पाउने शुल्क तोकिएको अधिकारीबाट स्वीकृत गराई निर्धारण गर्नु पर्नेछ । त्यसरी शुल्क निर्धारण सम्बन्धमा स्वीकृति दिँदा विद्यालयले उपलब्ध गराएको सुविधाहरूलाई आधार लिइने छ ।
- (७) कुनै विद्यालयले यस ऐन विपरीत विद्यार्थीसँग कुनै शुल्क लिएमा तोकिएको अधिकारीले त्यस्तो शुल्क सम्बन्धित विद्यार्थीलाई फिर्ता गर्न लगाउनु पर्नेछ । यस ऐन विपरीत शुल्क लिने विद्यालयलाई तोकिएको अधिकारीले एक लाख रूपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

४२. विद्यालयलाई छुट र सुविधा

- (१) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि सामुदायिक विद्यालय र शैक्षिक गुठीको रूपमा सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको नाममा जुनसुकै लिखत पारित गर्दा रजिष्ट्रेशन दस्तुर लाग्ने छैन ।
- (२) उपदफा (१) मा लेखिएदेखि बाहेक अन्य विद्यालयको नाममा कुनै लिखत पारित गर्दा नेपाल सरकारले तोकिएको आधारमा रजिष्ट्रेशन दस्तुर छुट दिन सक्नेछ ।
- (३) सामुदायिक विद्यालय र शैक्षिक गुठीको रूपमा सञ्चालित संस्थागत विद्यालयलाई दिइने अन्य छुट र सुविधा तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद - ११

विविध

४३. गाउँपालिकाले निर्देशन दिन सक्ने:

- (१) गाउँपालिकाले तोकिएको क्षेत्रसँग सम्बन्धित निर्देशनहरू विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई दिन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम दिइएको निर्देशनको पालना गर्नु विद्यालय व्यवस्थापन समितिको कर्तव्य हुनेछ ।

४४. शैक्षिक परामर्श सेवा, विदेशी शैक्षिक कार्यक्रम वा शिक्षण कोर्स सञ्चालन:

(१) कसैले पनि यस ऐन बमोजिम अनुमति नलिई शैक्षिक परामर्श सेवा, ब्रिज कोर्स, भाषा शिक्षण कक्षा वा पूर्व तयारी कक्षा, कोचिंग कक्षा जस्ता शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न पाउने छैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम शैक्षिक कार्यक्रम, शैक्षिक परामर्श सेवा, ब्रिज कोर्स, भाषा शिक्षण कक्षा वा पूर्व तयारी कक्षाको अनुमति लिने सम्बन्धी व्यवस्था गाउँ शिक्षा समितिले तोके बमोजिम हुनेछ ।

४५. **प्रगति विवरण बुझाउनु पर्ने** : संस्थागत विद्यालयले प्रत्येक वर्ष तोकिए बमोजिमका विवरण सहितको प्रगति विवरण गाउँ पालिका कार्यालयमा बुझाउनु पर्नेछ ।

४६. **शिक्षक वा कर्मचारीले निजी विद्यालयमा लगानी गर्न नपाउने** : विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक वा कर्मचारीले कुनै निजी विद्यालय सञ्चालनगर्न, लगानी गर्न वा व्यवस्थापन सम्बन्धि कुनै कार्य गर्न पाउने छैन ।

क) सामुदायिक विद्यालयमा अध्ययनरत शिक्षक कर्मचारी तथा जनप्रतिनीधि अभिभावक र बालबालिकाहरूलाई प्रोत्साहन दिईनेछ ।

४७. **गाउँपालिका शिक्षा समिति कोष**

१) गाउँपालिका शिक्षा समितिले आफ्नो क्षेत्रभित्रका विपन्न, प्राकृतिक प्रकोप पीडित र असहाय बालबालिकाको शैक्षिक अवसर वृद्धि गर्न तथा उत्कृष्ट विद्यार्थी र शिक्षकलाई पुरस्कृत गर्न शिक्षा विकास कोष स्थापना हुनेछ ।

२) कोषमा देहाय बमोजिमका रकम रहन सक्नेछ :

(क) स्थानीय तह मार्फत सङ्घीय सञ्चित कोषबाट प्राप्त अनुदान रकम ।

(ख) नेपाल सरकार, प्रादेशिक सरकार र गाउँपालिकाबाट प्राप्त अनुदान ।

(ग) संस्थागत विद्यालयबाट प्राप्त वार्षिक आम्दानिको तोकिए बमोजिमको रकम ।

(घ) शुल्क तथा सहयोगबाट प्राप्त रकम ।

(ङ) शैक्षिक सेवा शुल्कबाट उठेको रकम ।

(च) चन्दा वा दान दातव्यबाट प्राप्त रकम ।

(छ) स्थानीय तहबाट विनियोजित वा अनुदान प्राप्त रकम ।

(ज) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम ।

३) कोषको सञ्चालन गाउँपालिकाको प्रमुख, शिक्षा हेर्ने कार्यपालिका सदस्य र शिक्षा अधिकृत रहेको ३ सदस्यीय समितिबाट हुनेछ ।

४८. **दण्ड सजाय तथा पुरस्कार**

(१) कसैले विद्यालयको सम्पत्ति हिनामिना वा नोक्सान गरेमा त्यस्तो व्यक्तिलाई मुद्दा हेर्ने अधिकारी वा न्यायिक समितिले बिगो असूल गरी बिगो बमोजिम जरिवानागर्न सक्नेछ ।

- (२) कसैले देहायका कार्य गरेमा, गर्न लगाएमा वा सो कार्य गर्न सहयोग पुऱ्याएमा त्यस्तो व्यक्तिलाई कसूरको मात्रा हेरी कानूनले तोके बमोजिम सजाय हुनेछः-
- (क) उत्तरपुस्तिका परीक्षण गर्दा लापरवाही वा गैर जिम्मेवारपूर्ण कार्यगरेमा,
- (ख) परीक्षा केन्द्रमा सम्बन्धित पदाधिकारीको स्वीकृति बेगर प्रवेशगर्न प्रयत्न गरेमा वा प्रवेश गरेमा वा परीक्षा केन्द्र नियन्त्रणमा लिई अमर्यादित कार्य गरेमा,
- (ग) परीक्षाफल प्रकाशनमा अनियमितता गरेमा,
- (घ) परीक्षाको मर्यादा भङ्ग हुने अन्य कुनै कार्य गरेमा ।
- (ङ) अनुमति नलिई कुनै शैक्षिक कार्यक्रम, शैक्षिक परामर्श सेवा, ब्रिज कोर्स, भाषा शिक्षण कक्षा तथा पूर्व तयारी कक्षा सञ्चालन गरेमा ।
- (च) कानून विपरीतको अन्य कार्य गरेमा ।
- (३) विद्यालयको शिक्षक वा कर्मचारी उपर अदालतमा मुद्दा दायर भएमा त्यस्तो शिक्षक वा कर्मचारी त्यसरी मुद्दा दायर भएको मितिदेखि निलम्बन हुनेछ । सो शिक्षक वा कर्मचारी अदालतबाट कसूरदार ठहरिएमा निजलाई यस ऐन बमोजिम सजाय गरिनेछ ।
- (४) विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीले आफुलाई सुम्पिएको कार्य समयमै प्रभावकारी रूपमा सम्पन्न गरेमा तोकिए बमोजिम पुरस्कारको व्यवस्था गरिनेछ भने समयमै कार्य सम्पादन नगर्ने विद्यालयलाई तोकिए बमोजिम अनुदान कटौति गरिनेछ ।
४९. पुनरावेदन: तोकिएको अधिकारीले गरेको सजायको आदेशउपर कानून बमोजिम पुनरावेदन लाग्नेछ ।
५०. नियम बनाउने अधिकार:
- (१) यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न गाउँ कार्यपालिकाले आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ ।
- (२) यस ऐनको कार्यान्वयनको लागि गाउँ शिक्षा समितिले आवश्यक निर्देशिका बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।
५१. संक्रमणकालीन व्यवस्था :
- (१) यस ऐनमा तोकिए बमोजिम हुने भनी व्यवस्था गरेको काम प्रदेश सभाको कानून नआउँदासम्म गाउँ कार्यपालिकाले गर्न सक्नेछ ।
- (२) यो ऐन जारी भए पछि विद्यालयमा रिक्त रहेको दरबन्दीमा विज्ञापनको अनुमति गाउँ कार्य पालिकाले दिन सक्नेछ ।
५२. बाधा अडकाउ फुकाउने अधिकार: यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न कुनै बाधा-अडकाउ परेमा गाउँ पालिकाले त्यस्तो बाधा अडकाउ हटाउन आदेश जारी सक्नेछ । तर यस्तो आदेश गाउँ कार्यपालिकाले ६ महिनाभित्रमा अनुमोदन नगरेमा स्वत निष्कृत हुनेछ ।
५३. बचाउ र लागू नहुने:

- (१) यो ऐन अन्तर्गत बनेका नियममा लेखिएजति कुरामा सोही बमोजिम र नलेखिएको कुरामा प्रचलित कानूनबमोजिम हुनेछ ।
- (२) यस ऐनमा लेखिएको कुनै कुराले पनि विद्यालयको सम्पत्ति हिना-मिनाहा गरेको कसूरमा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ अन्तर्गत कारवाही चलाउन बाधा पर्ने छैन ।
- (३) संविधानसँग बाभिएको यस ऐनका दफा तथा उपदफाहरू बाभिएको हदसम्म स्वतः निश्क्रीय हुनेछ ।